

Dotkliwą stratę poniosła nauka polska: z nielicznego grona starszej generacji mineralogów ubył po krótkiej chorobie 21 kwietnia 1980 r. prof. dr Antoni Łaszkiewicz. Urodzony w Zakatałach na Kaukazie 28 września 1904 r. spędził tam lata dziecińne, gdyż ojciec Franciszek osiedlony tam po studiach kijowskich, doczekawszy się emerytury po służbie w sądownictwie przeniósł się wraz z żoną i synem do Żytomierza, w strony bliższe ojczystego kraju. Atmosferę kulturalną tego miasta tworzyła liczna grupa inteligencji i ziemiaństwa polskiego, żeby wspomnieć z tych czasów Gotfryda Ossowskiego, hojnego ofiarodawcę dla Akademii Umiejętności w Krakowie oraz aptekarza Galle; obydwoj zasilali Komisję Fizjograficzną Ak.Um. w zebrane przez siebie okazy tamtejszych minerałów: kwarców zadmionych, topazów, fluorytów, grafitu oraz próbek granitów i gnejsów. Młody Antoni Łaszkiewicz bywał częstym gościem w pracowni mineralogicznej Towarzystwa Miłośników Przyrody, założonego przez Szczepana Bielskiego, inż. górnika działającego przez

wiele lat na Uralu. Z ugruntowanym w Żytomierzu zainteresowaniem naukami mineralogicznymi Antoni Łaszkiewicz znalazł się po ustaniu działań wojennych w 1920 r. w Warszawie, gdzie mógł dokończyć szkołę średnią i zapisać się w poczet studentów Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Warszawskiego. Pod kierunkiem profesorów S. J. Thugutta i T. J. Woyny poświęcił się studiom krystalografii, mineralogii i petrografii. Podczas studiów objął stanowisko demonstratora, a następnie asystenta u prof. Józefa Siomy w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, by móc utrzymać siebie i matkę Marię z Klipunowskich, dyplomowaną nauczycielkę

domową. Ale już w jesieni 1923 r. zostaje młodszym asystentem prof. S. J. Thugutta w Katedrze Mineralogii i Petrografii Uniw. Warsz., z którą związał się aż do pierwszych lat po drugiej wojnie światowej. Uzyskał w niej stopień doktora /1.2.1929 r./ i docenta habilitowanego z krystalografii /1931 r./, poszerzonego w następnym roku o mineralogię. Zajęcia dydaktyczne na ćwiczeniach w Katedrze, zlecone wykłady na tzw. Kursach Prowizorskich przy Uniw. Warsz. /studium farmaceutyczne/ oraz wykłady z uzyskaniem *veniam legendi* na Wolnej Wszechnicy, obok ciągłej pracy naukowej z dodatnimi osiągnięciami były dostateczną podstawą nominacji na profesora nadzwyczajnego /12.6.1946 r./.

W 1929 r. korzystał z urzędów Katedry Mineralogicznej U.J. w Krakowie i ze zbiorów tamtejszego muzeum, gromadzonych od przeszło 100 lat. Kierownik katedry prof. S. Kreutz udostępnił mu szereg dobrze wykształconych okazów do dalszych badań krystalograficznych. W 1931 r. odbył podróż naukową jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej do Heidelbergu i do Zurychu, nawiązując kontakty naukowe z prof. V. Goldschmidtem i prof. Paulem Nigglim. W okresie międzywojennym zawarł związek małżeński z Elżbietą Stellą Litmanowiczówną, studentką chemii i mineralogii, autorką rozprawy: "O mikroklinie szarego granitytu z Maczulanki na Wołyniu", zaś po wojnie zasłużoną dla rozwoju dydaktyki chemii w szkolnictwie średnim.

Przed wybuchem II wojny światowej zmobilizowany jako porucznik rezerwy odbył kampanię w zgrupowaniu "Narew". Po zakończeniu działań wojennych na wschodnich obszarach i zajęciu ich przez wojska ZSRR, A. Łaszkiewicz udał się do Wilna, gdzie na Uniwersytecie im. Stefana Batorego podjął się prowadzenia wykładów i ćwiczeń z krystalografii. Po zlikwidowaniu polskiego charakteru tej uczelni poświęcił się zrazu działalności w Towarzystwie pomocy uchodźcom, po czym rozpoczął pracę geologa-gruntoznawcy przy budowie szosy Wilno-Kowno.

Do Warszawy powrócił po zajęciu Wilna przez Niemców i od razu podjął się pracy w tajnym nauczaniu uniwersyteckim. Równocześnie włączył się w konspiracyjną działalność charytatywną, między innymi obejmującą dostarczanie schronień i dokumentów dla zagrożonych. Brał udział w powstaniu warszawskim, a po przejściu przez obóz internowanych w Pruszkowie udał się do Krakowa, gdzie ukrywając się przed władzami okupanta zajął się tajnym nauczaniem krystalografii. Po oswobodzeniu Warszawy powrócił tam w lutym 1945 r., by podjąć się prac organizacyjnych w celu uruchomienia uniwersytetu.

Nie szczędził swych sił fizycznych przy odgruzowaniu gmachu przedwojennej Katedry Mineralogii i Petrografii, by ocalić z gruzowiska choćby część mniej zniszczonych okazów minerałów i skał cennego niegdyś zbioru, zwłaszcza B. Pusza.

Zorganizował studium wstępne dla kandydatów na studia uniwersyteckie, skazanych podczas okupacji jedynie na samokształcenie wobec zlikwidowania szkolnictwa średniego i wyższego. W uznaniu wybitnych kwalifikacji i ofiarnej pracy A. Łaszkiewicz otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego i kierownika Zakładu Mineralogii i Petrografii Uniwersytetu Warszawskiego /1946 r./.

Po 7-letnim odosobnieniu w okresie błędów i wypaczeń powrócił A. Łaszkiewicz do pracy naukowej w 1955 r. jako samodzielny pracownik w Instytucie Geologicznym. W 1956 r. powierzono mu kierownictwo Zakładu Petrografii i Geochemii Instytutu Geologicznego. Do dawnej placówki uniwersyteckiej nie mógł powrócić wobec obsadzenia etatów i reorganizacji studiów geologicznych w kraju. W 1964 r. został mianowany profesorem zwyczajnym Instytutu Geologicznego.

Jako współzałożyciel Muzeum Ziemi o charakterze społecznym w okresie międzywojennym, A. Łaszkiewicz nawiązał też współpracę z Muzeum Ziemi PAN. Chodziło przede wszystkim o wykształcenie dobrych mineralogów i petrografów spośród młodej kadry pracowników tej instytucji. Z kadry tej został utworzony załączek Towarzystwa Miłośników Nauk o Ziemi.

Zasilał wydawnictwa Muzeum Ziemi rozprawami i artykułami, służył pomocą i radą przy organizowaniu wystaw problemowych i mineralogicznych w ramach Muzeum Ziemi, dbając o popularyzacyjne cele tej instytucji.

Jako rzetelny naukowiec odczuwał potrzebę kontaktów z młodzieżą w celu przekazywania jej swojej wiedzy i zainteresowań. Pouczał, radził i naprowadzał swych słuchaczy na właściwe tory obserwacji i wniosków, ale też wymagał należytego opanowania materiału naukowego. Był autorem skryptów i repetytoriów oraz wyczerpanych podręczników mineralogii oryginalnie ujętych. Dzieło poświęcone krystalografii pozostało jednak w maszynopisie. Był promotorem 10 rozpraw doktorskich, recenzentem i konsultantem dalszych 34 oraz 15 przewodów habilitacyjnych. O jego rzeczową i rzetelną opinię opierało się 14 wniosków o tytuł profesora nadzwyczajnego i 3 profesora zwyczajnego.

Wymagający w stosunku do studiujących, także i wobec siebie stawiał wysokie wymagania w pracy naukowej, w pełnieniu obowiązków powierzonych mu w towarzystwach naukowych: w ich zarządach, radach naukowych /np. Instytutu Geol., czy Muzeum Ziemi/ i w radach redakcyjnych wielu wydawnictw.

Wymagania stawiane sobie i obowiązkowość zaowocowały wybitnymi osiągnięciami na każdym polu jego działalności. Jako sekretarz redakcyjny Archiwum Mineralogicznego TNW zaznajomił się ze sprawą druku aż do osiągnięcia roli znawcy poligrafii, który zorganizował drukarnię dla Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, przekształconą obecnie w Drukarnię

Narodową. Zajęty ścisłymi pomiarami kryształów i ich własnościami optycznymi, z taką samą precyzyjnością osiągał rekordy w sportowym strzelctwie z karabinku małokalibrowego.

Będąc kolekcjonerem znaczków pocztowych stał się cenionym ekspertem w ocenie ich wartości filatelistycznej, został członkiem związków filatelistycznych krajowych i zagranicznych, był autorem 150 artykułów i przedwojennego Albumu Znaczków Polskich oraz współredaktorem powojennych wydawnictw albumowych filatelistycznych. Reprodukcjami znaczków o tematyce przyrodniczej bądź związanej z kulturą polską zasiliał przyrodnicze czasopisma popularyzacyjne.

Przodujące stanowisko w mineralogii polskiej i wzięcie w zagranicznej literaturze naukowej zawdzięcza opracowaniu morfologii minerałów polskich z zastosowaniem precyzyjnych pomiarów krystalograficznych. Biegłości w pomiarach nabył podczas opracowywania preparatów krystalicznych wyhodowanych w laboratoriach chemicznych; ustalał dla nich stosunki osiowe, istnienie ścian enancjomorficznych /na dwuchlorooctanie kadmu/, zbliźniaczeń i zmian pokroju. Sledząc kryształy kwarcu, kalcytu, barytu, cerusytu, hematytu, azurytu i malachitu zebranych z różnych okolic Polski szczególniejszą uwagę zwrócił na zmiany pokroju, jako wskaźniki warunków fizykochemicznych towarzyszących krystalizacji. Do ilościowego przedstawienia pokroju wielościanów krystalograficznych posłużył się pomiarami wielkości poszczególnych ścian kryształu zamiast stosowanych w tym czasie pomiarów ich odległości centralnych. Wykazał, że pokrój minerału jest charakterystyczny dla różnych jego złóż, często zaś w tym samym złożu zależy od następstwa generacji danego minerału. Tak np. kalcyty - z tatrzańskich wapieni numulitowych - wcześniej są romboedryczne, późniejsze zaś - pryzmatyczne. Badając pokrój kwarców, stwierdził, że kwarcie niskich temperatur mogą mieć wygląd bipyramidy bez ścian słupa, przypominający kwarcie pirogeniczne. Na kryształach azurytów łysogórskich wykazał obecność 52 różnych ścian, choć zwykle kryształy przedstawiały kombinację co najwyżej pięciu form. Na kryształach mimetytu zauważył tendencję do tworzenia form o symetrii niższej niż heksagonalna. Na kryształach siarki z Kłodawy stwierdził holoedryczną klasę symetrii rombowej, a zaś obserwowane przez S. Kreutza niesymetryczne figury wytrawień tłumaczył zgodnie z V. Rosic-kim działaniem rozpuszczalników o asymetrycznej budowie cząsteczki.

Bogactwo form krystalograficznych przy małej ilości kombinacji tychże zauważył również na kryształach syngenitu i glazerytu z podkarpackiej formacji solonośnej.

W badaniach pokroju kryształów zebranych z różnych złóż i środowisk geologicznych mniej zwracał uwagi na związek pokroju z wpływem czynników geochemicznych, jak to czynił prof. S. Kreutz wykazujący po-

jawianie się charakterystycznych ścian na kryształach kalcytów w przypadku towarzyszących im kruszców miedzi czy rud żelaza. A. Łaszkiewicz podkreślał natomiast rolę tych czynników w wykształcaniu się tzw. akcesoriów wzrostu lub rozpuszczania na ścianach kryształów pochodzących ze złóż kruszczowych. Do akcesoriów zaliczał także ściany wicynalne powstające podczas wzrostu kryształów wobec zmian temperatury, stężenia jonów towarzyszących lub zmiany tych jonów. Ścisłymi pomiarami goniometrycznymi ustalał, czy są one całkiem przypadkowe czy też odpowiadają ścianom zmieniającym ustawicznie swój wzrost w stosunku do sąsiedniej ściany, na której powstaje wskutek tego charakterystyczne prążkowanie.

W badaniach zbliźniaczeń głównie na kryształach kalcytu zauważył, iż ściany przewodnie, czyli o dużych powierzchniach, są na osobnikach zbliźnionych daleko większe niż na pojedynczych kryształach pochodzących z tego samego złoża. Spostrzeżenie to wyraża ściślej mechanizm wzrostu kryształów niż twierdzenie S. Kreutza o większej objętości osobników zbliźnionych.

Po początkowym okresie pomiarów goniometrycznych A. Łaszkiewicz przeszedł do rentgenograficznego badania struktury wewnętrznej kryształów. Korzystał w tym celu z kamery Böhma - Weissenberga. W badaniach za pomocą promieni odbitych wprowadził w użycie kamerę cylindryczną o ścianie wyścielonej błoną fotograficzną.

Do badań diagnostycznych minerałów złóż solnych zastosował metody analizy termicznej różnicowej i grawimetrycznej przeprowadzając wspólnie z prof. dr A. Langier-Kuźniarową interpretację /A. Łaszkiewicz, A. Langier-Kuźniarowa, 1966/ uzyskanych wykresów. Jest też autorem rozprawy o charakterze podręcznikowym pt. "Minerały i skały solne".

Przyczyniając się swym dorobkiem naukowym do rozwoju współczesnych nauk mineralogicznych A. Łaszkiewicz śledził z zainteresowaniem historię ich rozwoju w świecie i w Polsce na przestrzeni ostatnich dwóch wieków. Był autorem szeregu opracowań odrębnych, zaś w opisach opracowywanych minerałów podawał wyczerpującą informację o stanie ich znajomości w przeszłości. Był członkiem INHIGEO.

W uznaniu zasług dla mineralogii ziem polskich, dla krzewienia tej nauki i popularyzacji jej wyników na łamach czasopism przyrodniczych, reprezentowania jej na terenie towarzystw, instytucji naukowych i władz, za współudział w powstaniu Polskiego Towarzystwa Mineralogicznego został mianowany członkiem honorowym tegoż Towarzystwa w dniu 25 września 1979 r. Uhonorowany został w 1935 r. członkostwem korespondencyjnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, czynnym od 1945 r. Otrzymał złotą odznakę Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Górnictwa, złotą odznakę honorową TPPR, srebrną odznakę Warszawy, medal za zasługi dla

Kielecczyny, obywatelstwo honorowe miasta Zakatały na Kaukazie, zaś ze strony Władz Państwowych: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi i Medal Komisji Edukacji Narodowej.

W pamięci i sercach przyjaciół i kolegów pozostał żal za dobrym i uczynnym człowiekiem.

Antoni GAWEE

Na podstawie:

1. Anna Langier-Kuźniarowa, Wacław Ryka: O profesorze Dr Antonim Łaszkiewiczu z okazji jubileuszu 50-lecia pracy naukowej i dydaktycznej Inst. Geol., Biul. 298 /1977/: Z badań petrograficznych i geochemicznych w Polsce, t. 11, p. 7-18, 7 tablic fot.

On April 21, 1980 died in Warsaw professor Antoni Łaszkiewicz, an outstanding Polish mineralogist and crystallographer, honorary member of the Mineralogical Society of Poland. Born on September 28, 1904 in Zakatały /Caucasus/ he gained the Ph. D. degree in 1929 at the University of Warsaw and in 1946 became professor of this higher school. His scientific researches were devoted mainly to crystal morphology of minerals and its dependence on the conditions of origin. Prof. A. Łaszkiewicz was a corresponding member of INHIGEO and Polish representative to the IMA Commission on Museums.

21.4.1980 помер в Варшаве проф. Антони Лашкевич, выдающийся польский минералог и кристаллограф, почётный член Польского Минералогического Общества. Он родился в г. Закаталы /Кавказ/ 28.9.1904. В 1929 г. соискал звание доктора Варшавского Университета и в 1946 г. стал его профессором. Основной областью его научных исследований была кристалло-морфология минералов и её связь с условиями их генезиса. Проф. Лашкевич был членом-корреспондентом INHIGEO и польским представителем в Комиссии Музеев ММА.

SPIS PUBLIKACJI ANTONIEGO ŁASZKIEWICZA
Z ZAKRESU NAUK MINERALOGICZNYCH

1. 1926. Studia mineralogiczne. *Spraw. T.N.W.* 19.
2. 1927. Badania krystalograficzne jednochlorooctanu kobaltowego. *Spraw. T.N.W.* 19.
3. 1928. Studia mineralogiczne. *Arch. Miner. T.N.W.* 3, 4-40.
4. - Badania krystalograficzne jednochlorooctanu kadmowego. *Spraw. T.N.W.* 20.
5. - Badania krystalograficzne dwuchlorooctanu kadmowego. *Arch. Miner. T. N.W.* 3, 55-60.
6. - Badania krystalograficzne syngenitu z Kałusza. - Études cristallographiques sur la syngenite de Kałusz. *Arch. Miner.*, 3, 64-69.
7. - Morfologia azurytów łysogórskich. - Sur la morphologie des azurites des Monts Chauves /des Montagnes de S-te Croix/. *Arch. Miner.* 3, 128-154.
8. 1929. O nowym polskim złożu zeolitowym. - Sur un nouveau gîte des zeolithes polonais. *Spraw. T.N.W.* 22.
9. - Przyczynek do morfologii minerałów Tatr polskich. - Contribution à la morphologie de quelques minéraux de Tatra polonaise. *Arch. Miner.* 4, 124-137.
10. - Mimetyt z Miedzianki. - Mimetèse du Miedzianka. *Arch. Miner.* 4, 133-135.
11. - Blödýt z Kałusza. - Sur la bloedite de Kałusz. *Arch. Miner.* 5, 79-96.
12. 1930. Autoreferaty ze "Studiów mineralogicznych" /1927/ i z "Morfologii azurytów łysogórskich" /1928/. *Neues Jb. Miner. Stuttgart.*
13. - Przewodnik do ćwiczeń z krystalografii geometrycznej. Nakładem autora.
14. 1930. Recenzja podręcznika: Z. Weyberg - Mineralogia. *Wszecławiat* 5/6.
15. - Własności krystalograficzne jednochlorooctanów kadmu i kobaltu. *Arch. Miner.* 6, 119-134.
16. 1931. Morfologia cerusytów polskich. - Sur la morphologie des cerusites polonaises. *Arch. Miner.* 7, 147-216.
17. - Okular fotometryczny do badań chalkograficznych. *Wszecławiat* 5/6.
18. 1932. Observations cristallographiques. /Appendice: Kozłowski R., Jaskólski S.: Les gisements argento-stannifères d'Oruro en Bolivie. - Złóża srebrowo-cynowe Oruro w Boliwii. *Arch. Miner.* 8, 1-109/. *Arch. Miner.* 8, 110-121.
19. - W sprawie artykułu p. A. Xiężopolskiego. *Czasopismo Przyrodnicze* 6. Łódź.
20. 1933. O miedzi rodzimej. - Sur le cuivre natif. *Arch. Miner.* 9, 1-17.
21. - O postaci krystalicznej aspiryny handlowej. - Sur la forme cristalline de l'aspirine. *Arch. Miner.* 9, 18-20.
22. - Stanisław Zaleski /wspomnienie pośmiertne/. *Wszecławiat* 6.

23. 1934. Glazeryt i syngenit ze Stebnika. - La glaserite et la syngenite de Stebnik. *Arch. Miner.* 10, 117-121.
24. 1935. Über die Zylinder-Laueaufnahmen. - Cylindryczne zdjęcia Lauego. *Arch. Miner.* 11, 103-112.
25. - W Encyklopedii Ultima Thule, t. 5-10: hasła z zakresu krystalografii, mineralogii i petrografii.
26. - Krystalografia i struktura salicylanu sześćcio-metyleno-cztero-aminy. *Arch. Chemii Farmaceutycznej* t. 2. Streszcz. *Spraw. T.N.W.* 28.
27. - Recenzja: T. Białas - O pewnej własności symbolów ścian w pojedynczych formach krystalograficznych. *Neues Jb. Miner. Stuttgart.*
28. - Recenzja: S. Małkowski - O złożu miedzi rodzimej w Wielkim Mydsku na Wołyniu. *Neues Jb. Miner. Stuttgart.*
29. 1935. Recenzja: S. Kreutz - Über die Vizinalflächen des Topases. *Neues Jb. Miner. Stuttgart.*
30. - Autoreferat: Glazeryt i syngenit ze Stebnika. *Neues Jb. Miner. Stuttgart.*
31. 1936. Über die Struktur des Syngenites. - O strukturze syngenitu. *Arch. Miner.* 12, 8-13.
32. - Repetytorium z optyki kryształów. Przewodnik do ćwiczeń. Część 2. Nakładem autora.
33. - Własności krystalograficzne cynamoilo-acetonu. *Arch. Miner.* 12, 14-15.
34. - Mineralogia. Wydawca F. Herod. Warszawa.
35. 1938. O stanie muzealnictwa mineralogiczno-geologicznego w Czechosłowacji. *Wiad. Muzeum Ziemi* 1.
36. 1946. Zabytki przyrody nieożywionej w Karkonoszach. *Chrońmy Przyrodę Ojczystą* 2, 9/10, 6-14.
37. - Mineralogia ogólna. Nakładem Koła Farmaceutów Studium Farm. Uniw. Warsz.
38. - Archiwum Mineralogiczne. *Nauka i Sztuka* 3/6. Jelenia Góra.
39. 1948. Jeszcze o magnezie, nowej epoce i skorupiakach. *Problemy* 4.
40. - Mineralogia w szkole podstawowej. *Geografia w Szkole* 1, 3 13-22.
41. 1949. Tajemnice diamentów. *Problemy* 2.
42. 1950. Światło w kryształach. *Wszechświat* 166-172.
43. 1957. Wykonywanie preparatów mikroskopowych ze skał i kruszców. Wyd. Geol.: Biblioteka zawodowego geologa. *Metody Pracy* 40, 1-45.
44. - Siarka i celestyn z Tarnobrzega i Szydłowa. - Sulphur and celestite from Tarnobrzeg and Szydłów, Poland. *Arch. Miner.* 20, 95-114.
45. - Akcesoria wzrostu kryształu. *Kosmos* B, 2.
46. - Stanisław Józef Thugutt, 1862-1956. *Nauka Polska* 1.
47. - Recenzja: Fleszarowa R., Koziński W., Kardymowicz I. - Kamień w służbie człowieka /Wyd. Geol. 1956/. *Wszechświat* 3, 82.
48. 1958. Minerale solne Inowrocławia. - The salt minerals of Inowrocław. *Kwart. Geol.* 2, 2, 231-250.

49. - Petrografia cechsztynu Gór Świętokrzyskich. - Petrography of Zechstein in the Święty Krzyż Mountains. *Kwart. Geol.* 2, 2, 251-257.
50. - Sposoby techniczne otrzymywania kryształów. *Chemia w Szkole* 4, 4, 159-176.
51. - Stanisław Józef Thugutt 12.V.1862 - 27.XII.1956. *Rocz. PTG* 27 /1953/, 5-9.
52. - Stulecie petrografii. - Century of petrography. *Prz. Geol.* 6, 11, 481-483.
53. - Wspomnienie o drukarni Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Artykuł w księdze pamiątkowej: Dziesięciolecie Warszawskiej Drukarni Naukowej.
54. 1959. Badania petrograficzne i geochemiczne. W artykule: Działalność Instytutu Geol. w r. 1956 i 1957. *Biul. Inst. Geol.* 143, 51-54.
55. - Siarka z Kłodawy. - Sulphur from Kłodawa. *Kwart. Geol.* 3, 2, 225-229.
56. - Kalcyt z Doliny Białego. - Calcite from Dolina Białego valley. *Kwart. Geol.* 3, 2, 231-234.
57. - Rejon karlowarski Karlove Vary. - Carlsbad region. *Prz. Geol.* 7, 5, 226-231.
58. 1960. Badania petrograficzne, mineralogiczne i geochemiczne. W artykule: Czterdzieści lat Inst. Geol. 1919-1950. *Prace Inst. Geol.* 30, 131-140.
59. - Rzekomo pirogeniczne kwarcy. - Seemingly pyrogenic quartz. *Kwart. Geol.* 4, 3, 535-539, res. ang. 590-595.
60. - Skały i minerały krystalicznego podłoża Niżu Polskiego. - Rocks and minerals from the crystalline substratum of Polish Lowland. *Kwart. Geol.* 4, 4, 819-824.
61. - Wzrost kryształów przedmiotem międzynarodowych konferencji. *Kosmos* B, 6, 2, 159-163.
62. 1962. Losy największego polskiego zbioru przyrodniczego z epoki Oświecenia /zbiory A. Jabłonowskiej 1727-1800 w Siemiatyczach/. *Wszechświat* 7/8, 197-198.
63. - Pięćdziesięciolecie badań struktury kryształów. *Wszechświat* 3, 57-62.
64. - Magyar Nemzeti Múzeum /zbiory mineralogiczne/. *Wszechświat* 1, 20.
65. - Wielki słownik techniczny rosyjsko-polski /współautorstwo/. Wyd. Nauk.-Techn.
66. 1962. Recenzja: Chojnacki Józef - Krystalografia chemiczna i fizyczna. *Roczniki Chemii* 31, 1, 185-187.
67. 1963. Mikroskopia elektronowa minerałów ilastych. *Wszechświat* 2, 38-42.
68. - Minerale ilaste. *Wszechświat* 1, 9-11.
69. - Stanisław Małkowski 1889-1962 /wspomnienie pośmiertne/ - Stanisław Małkowski, the famous Polish petrographer. *Przegl. Geol.* 11, 2, 91-93.
70. - Recenzja: Pentlakowa Zofia - Słownik petrograficzny /Wyd. Geol. 1962/. *Prz. Geol.* 11, 1, 57-59.